

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 21 (364), serie nouă. Miercuri 3 Iunie 1998. Preț: 2.000 lei

nora iuga

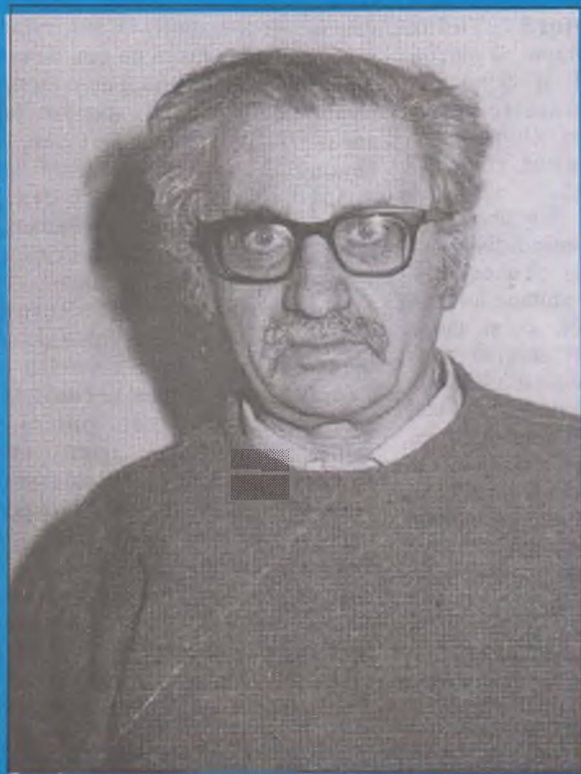
„cum poți să mai exiști
când ți se taie raiul în două
și malurile lui stau față în față
ca niște armate dușmane”

ETERNITATEA LUI ȘTEFAN BĂNULESCU

SEMNEAZĂ: MONICA SPIRIDON, MARIA ANA TUPAN,

DAN STANCA, GEO VASILE

cornel ungureanu

„DESPĂRȚIREA DE
CĂRȚI FACE PARTE DIN
MOARTEA NOASTRĂ”

LUPTA ÎN ZADAR - O TEORIE A REVOLUȚIEI

de CAIUS TRAIAN DRĂGOMIR

Nicând nu vei putea obliga inexistențele să ființeze - a spus Parmenide și ca o consecință a acestui adevăr, ne vom vedea obligați să acceptăm că nimeni și nimic nu va putea fi făcut să se situeze deasupra propriei sale condiții, să fie deci mai mult, sau altceva, decât este. Existențele pot fi, desigur, aduse la condiția de a nu ființa, devenind astfel inexistențe - insensibile, de acum, la obligația ființării. Pe scurt, nimic nu te poate face să participi la conducerea societății, la a la formă destinului literaturii, sau inspirației în literatură ori artă, în mai mare măsură sau altminteri decât este înscris în structura ființei tale că o poți face. Dăta sculptorului, mergând înspre formă, deduce masa marmorei. Împlinit, un om este odată de acum mai mic decât totalitatea calităților și inspirațiilor sale. Ce altceva este democrația decât o formă specifică de exprimare a ansamblului calităților umane - atâtea câte și cât sunt valorificate de o cultură anume? O altă formă, altminteri specifică de exprimare a potențialului uman este literatura; una diferită, apoi, trebuie socotită tehnologia, sau economia, sau justiția.

Între stupiditățile majore care impregnează civilizația actuală o vom întâlni și pe aceea de a se accepta - și a se crede, chiar cu putere, fidelitate și îndârjire - că democrația este, cel puțin într-un anumit sens, o gară terminus pentru istorie, deci pentru umanitate. Un anumit set de condiții odată întrunite, o societate se conduce democratic, este o democrație, iar calitatea acestei stări se poate perfecționa, rămânând însă neschimbată în natura ei. După Abraham Lincoln, după definiția marelui președinte, dată în unul dintre cele mai celebre

discursuri ale istoriei, „democrația este conducerea poporului, prin popor și pentru popor”. Un secol mai târziu, Karl Popper se opune conceptului democratic lincolnian - el afirmă că un popor nu se poate autodirija și că sistemul democratic este acea formă de guvernare în care o conducere care nu mai este dorită de majoritatea populației poate fi eliminată pe o cale nonviolentă, politică. Avem de a face, aici, cu două concepții - ambele liberale și democratice - asupra politicii și istoriei: una optimistă și entuziastă, cealaltă mai curând pesimistă și cu siguranță, cinică. Relațiile dintre putere și individ sunt concepute complet diferit în cele două cazuri: pentru Lincoln toate puterile revin cetățeanului - pentru Popper, singura putere de care dispune cetățeanul este aceea de a revoca guvernul, în condiții, însă, foarte stricte formal. Ca oricărei ființe omenești să i se cuvină, în partaj egal cu toți semenii săi, totalitatea puterilor pe care le naște societatea și prin care se constituie statul este - indiscutabil - rezultatul unei viziuni exagerate despre om; pe de altă parte, a-i conferi doar cota proporțională a puterii de a invalida guvernul este nefiresc de puțin și primejdios. Pericolul apare din frustrare: limitat la o singură putere - și aceasta de ordin secundar - individul va tinde să abuzeze de ea, până la a-i da un conținut capricios și pervers. Este imposibil să faci inexistențele să ființeze, dar este riscant să încerci a face existențele să nu ființeze. Rezultatul este că democrația nu este o condiție, sau o stare, ci o evoluție și un scop - o evoluție mereu recurentă, un scop permanent atins într-o proporție realmente minimă. Conceptul central al existenței libere moderne este, poate, nu în primul rând cel al

democrației, ci acela de republică - coimplicare a forțelor umane în determinarea existenței publice. În sensul acestei idei, așa cum aprecia Kant, structura politică britanică este una republicană.

În evoluția democrațiilor puterea politică ajunge a fi distribuită egal cetățenilor - aceasta cel puțin într-un sens primar. Din acel moment va avea loc o fugă a puterii, sau o drenare a acesteia, dinspre politic înspre altceva - administrație, structuri suprapolitice (precum partidele comuniste, național-socialiste etc. - economie, tehnologie, finanțe). Robert Oppenheimer, Edward Teller sau Andrei Zaharov au concentrat în mâinile lor, în anii patruzeci-șaiszeci, o putere - total nedemocratic organizată - superioară aceleia a marilor monarhi ai istoriei lumii. Astăzi, aceasta este situația conducătorilor grupurilor financiare principale; altădată, similar, au dispus de puterea maximă șefii militari, șefii ai polițiilor sau ai agențiilor de informații - eventual proprietarii mediilor de informare. Pe rând, sau mai multe deodată, aceste grupuri se constituie în chip de autori de dictat în fața cărora democrația politică nu reprezintă decât o barieră fictivă. Nu trebuia uitat că, dintre puteri, singura care este produsul votului universal este o anumită componentă a autorității politice. Democratizarea oricărei alte puteri este un proces infinit de greu, necodificat încă, aproape nedorit, dar a cărui nerealizare compromite profund condiția ontologică a ființei omenești. Cel mai greu lucru, pe această cale, este chiar împroprietatea naturală a omului individual de a dispune de totalul calităților speciei - inegalitatea firească a umanului. Nu ești apt să exerciți orice putere și totuși nu poți delega partea ta, dreptul tău elementar de a le exercita, într-o măsură mai mare sau mai mică, pe toate. A revendica pentru toți o cotă rezonabilă din ansamblul puterilor revine la a politiza lumea, deci la a-i conferi existență.

În general, **puterea politică este atribuită larg poporului atunci când încetează să mai fie propriu-zis putere. Revoluțiile recentreează politic lumea. O lume apolitică este prin esența ei nedemocratică**, deci inumană. Inexistențele nu pot fi făcute să ființeze - pot fi substituie prin existențe.

minimax

MĂGITOARELE LIBERTĂȚII

de ȘERBAN LANESCU

Luând drept criterii de apreciere doar **libertatea de exprimare**, în general, și **libertatea presei**, în special, liniștit se poate conchide că, acum, în România, triumful democrației este deplin. Premisa și, s-ar putea crede, chiar garanția acestei frumoase performanțe sunt conferite de multitudinea și diversitatea ce caracterizează mass media, astfel încât, prin abundență și varietate, oferta informațională devine un bun public larg accesibil. În această privință, semnificativ cu deosebire ar fi numărul relativ mare de posturi tv particulare, bașca puzderia de gazete, bașca producția de carte. Așadar, în principiu barem, cetățeanul român, chiar și cel de rând, constituentul *boborului*, n-ar avea cum să nu fie un om informat, adică, *quod erat demonstrandum* cât privește democrația, fiindcă în prezent, cum scrie doar pe toate gardurile, informația constituie principala resursă a puterii. Informații fiind ei, românii, cetățenii români, acum își pot hotărî liber soarta, fiecare, dar și toți împreună. Cam astfel se vede din avion și n-ar mai fi de adăugat decât tradiționalul **asa să ne-ajute Dumnezeu!** că doar, **ce naiba!**, suntem un popor creștin de două mii de ani. Construită sau, mă rog, însășilată inductiv, imaginea roz bonbon de dinainte este însă violent contrazisă în/prin realitatea (psiho-socială) cotidiană căci, dacă n-ai ce face și stai s-ascuți la ce poa' să spună

lumea, la fel și constatând câte, cum, se-nțâmâplă.. Doamne!, nu doar «uimire», ci chiar «stupoare» este adesea un blând eufemism pentru a semnifica efectul resimțit. Asta fără ca pentru eșantionul/exemplarele observat/e să conteze nivelul de instruire certificat cu patalamale, ba, nu de puține ori, dimpotrivă chiar. Mai concret, constatarea ce (ți) se impune este că dincolo de un soi de jargon/verbalitate democratic/ă funcționând ca substitut al limbii de lemn, **valorile (modelele culturale) democratice nu au viață**, sunt fie desconsiderate, fie chiar urâte, cel mai adesea folosite fraudulos în felurite chipuri, după cum e cazul și dă bine. Iar atunci, cu atât mai rizibilă și sfidătoare prin ipocrie ostentativă este elogierea maturizării civice și politice postcomuniste de care ar da dovadă cei îndobște numiți «oamenii simpli», elogiere de care, vai! (cum ar spune O. Paler), uzează și abuzează nu numai majoritatea liderilor politici, ci și **directorii de opinie** din mass media. Sau, oricum, maturizarea civică și politică, populist invocată, la care a contribuit, nu-i așa, libertatea presei, respectiva maturizare, cinstit vorbind, nu are prea mult de-a face cu democrația, ori, dacă și cât are, este de fapt în sens negativ, spre fentarea canoanelor democrației, precum hoții care învață Codul Penal. Or, dacă această pesimistă/întunecată "schită de moravuri"(SM), ce ar putea fi încă mult

completată cu detalii în același sens, dacă SM corespunde realității și dacă, mai mult decât atât, există toate motivele ca SM să poată fi considerată - cum spun futurologii - o tendință grea, provocarea implicită conținută în contextul prezent este aceea a **relației SM cu libertatea presei**. Provocare, întrucât ce urmează a evidenția și demonstra este că **libertatea presei, indubitabil reală, așa cum se manifestă ea însă concret în funcționarea mass media, date fiind caracteristicile societății românești actuale, libertatea presei dară, sfânta libertate a presei, nu doar că nu contribuie la ameliorarea SM ci, dimpotrivă, i-a fost una dintre resurse iar în continuare o accentuează agravant**. Dar fiindcă spațiul rămas nu permite nici măcar schițarea expediată a demonstrației, ce rămâne astfel pentru săptămâna viitoare, în *hârta* disponibilă câtă mai este ar încăpea, cu rost poate, două remarci. Întâi, asumarea și, totdeodată, ignorarea oprobiului, de așteptat foarte după enunțul, chiar sub titlul de prezumție, a unei idei precum cea de mai sus - căci în virtutea caracterului *sacru* al generalului (libertatea presei), particularul (presa românească) își arogă și, în genere, îi este concesiv acordată un soi de imunitate totală care, la limită, atinge paradoxul. Apoi, ce mai încapă până la punctul final este mențiunea convingerii că, admițând corelația pozitivă între, pe de o parte, libertatea presei și, pe de altă parte, SM, anihilarea/anularea primului termen al corelației nu este nicidecum soluția pentru *răul* celui de-al doilea termen. Dintre efectele nocive ale libertății presei, cele care, *in extremis*, pot fi eventual contracarate pe cale administrativ-judecătorească, acelea aproape că nici nu contează în determinarea situației semnalate aici prin SM. Cui pe cui se scoate iar împotriva efectelor perverse ale libertății nu se poate acționa decât numai și numai tot în interiorul libertății, printr-un surplus de libertate. Un surplus de libertate care ridică/impune însă, mai departe, problema lui cum.

ȘI TOATE ACESTE SUNT PENTRU NIMIC!

de D.R. POPESCU

Într-un sfârșit de veac de singurătăți colective, dominat de jocul de șah și de domino în politică, și de televiziune, în toate nopțile și zilele noastre cele de toate zilele, e greu, dacă nu imposibil, cel puțin deocamdată, la noi, unde condițiile materiale sunt relaxate, adică paralizate - e greu, deci, să trezești interesul spectatorilor „pentru nimic”, „adică pentru Hecuba!”. Adică pentru teatru!

Venind de la Bacău, în tren, împreună cu George Genoiu - înapoiindu-ne de la ultima domniei sale premiere! - mi s-a părut că traversăm un tunel de zăpadă, fără să vedem nicăieri vreo luminiță chioară, căci ningea biciuit și alb și negru, ca în filmele dobitoace! Eram bucuroși că văzusem profesionist montată pe scenă o nouă piesă românească, dar era un fel de bucurie ciudată, fiindcă o premieră cu o piesă contemporană

ar fi trebuit să fie ceva normal! Și iată că e ceva anormal! Noroc că mai există și inși anormali, ca Viorel Savin, care ne pun pe drumuri de fier în plină iarnă culturală! În veacul trecut - un secol cam fără trenuri prin scumpa noastră

patrie! - căruța cu paiațe își avea rolul ei benefic, actorii începeau să fie și la noi iubiți!

Hei, da, înainte de a zice șapte vorbe bune despre bravii interpreți de la Bacău ce-au dat viață piesei lui Genoiu, în regia aplicată a lui Dinischiotu, nu ne putem abține să nu ne spunem oful despre actori, oamenii de teatru astăzi plătiți foarte prost...

Să ne amintim de Marele Englez:

„Nu te-nfiori să-l vezi pe-acest actor,
Cum numai într-un vis al pătîmirii,
O-nchipuire, sufletul și-a pus
În slujba gândului până-ntr-atât?
Că-n truda lui obrazul îi pălește,
Și ochii-i plâng, și glasul-i sună stins,
Și minte-i rătăcită; -ntregu-i zbcium,
Gândirii sale-i potrivește chipuri

Și toate astea pentru nimic!
Pentru Hecuba!
Ce-nseamnă, oare, pentru el, Hecuba?
Iar el pentru Hecuba cine-i oare,
De-o poate plânge-așa?”

În secolul nostru săltăreț, nervos și flecar, produsele culturale comerciale aduc bani - nu-i vorbă! Conservele cu seriale lăcrămoase, haioase, însângerate cu mult bulion, pline cu focuri de pistoale și eficient presărate cu munci erotice mobilizatoare bat toate recordurile de imbecilitate! Din fericire, teatrul, încă nici în bulevardele sale cele mai bulevardiere n-a ajuns să fie sincron cu aceste salate de delectare și gădilară produse de uzinele nestăvilite de divertisment hororr - porno - pastoral etc.

Să mai zăbovim un pic: în **Hamlet** nimeni nu plânge, numai actorii sunt cei ce pot plânge... Să recapitulăm nițel: moare Polonius, moare Ofelia, moare Laertes, se stinge, va să zică, stirpea șambelanului curții regale; a murit regele Hamlet, tatăl prințului Hamlet, a murit regele Norvegiei, tatăl prințului Fortimbran, moare regele Danemarcei, Claudius, moare regina Gertruda; mor cei doi parfumați și pudrați sub coadă - Rosencrantz și Guildenstern; a murit bufonul! Și moare și prințul Hamlet - și nimeni nu plânge pe nimeni! Numai Actorului obrazu-i pălește și ochii-i plâng. Și pentru ce? Pentru nimic! Adică pentru geniul teatrului. Adică și pentru noi, spectatorii... Dar cine mai ia astăzi în seamă actorii de pe scenă? Ce-i spune Hamlet lui Polonius? „Scumpul meu

domn - culmea, așa-i spune celui ce m-
târziu îi va înfige sabia în foale, ca un
șobolan! - ia seama să fie bine îngrijit
actorii, n-ai auzit? Vezi să fie cinstiți cu
se cuvine; doar ei sunt cronica vie
prescurtată a vremilor”.

Cine le mai dă bună ziua, astăzi
acestor cronicari vii ai vremilor? Că
actori tineri, unii căsătoriți, n-au case
locuiesc în cabinele teatrului? O,
provincie, mai ales, situația lor pa
catastrofală! Cu salariile primite nu-și p
plăți nici gazul metan și telefoanel
Sigur, revistele cu mare tiraj și cu min
puțină publică fotografii uriașe cu act
și actrițe de film!... Aceste stel
megastele, megastarlete strălucesc, îns
în țări mai calde, însoțite de cățelușii l
și de mașinuțele lor zburătoare!...
secolul nostru săltăreț, nervos și fleca
produsele culturale comerciale aduc ba
- nu-i vorbă! Conservele cu seria
lăcrămoase, haioase, însângerate cu mu
bulion, pline cu focuri de pistoale
eficient presărate cu munci ero
mobilizatoare bat toate recordurile
imbecilitate! Din fericire, teatrul, în
nici în bulevardele sale cele m
bulevardiere n-a ajuns să fie sincron
aceste salate de delectare și gădilară
produse de uzinele nestăvilite
divertisment hororr - porno - pastor
etc. Dar să revenim la Bacău!

Dinischiotu imaginează
mijlocul scenei un spațiu
transparent - obscur
misterios, serafic, uș
ocult, o oază de lumi
obstrucționată de clătinar
cerului și poate
neliniștile vântului și a
pământului. Valuri a
verticale, de textile, v
ocroti acest tărâm
reveriei, în care fieca
personaj poate intra și po

ieși din propria sa esență... Dar drum
prin vraja acestui spațiu nu es
obligatoriu, se poate trece mai departe
lângă acest centru al viselor și
purificării - așa cum oricine poate tre
nepăsător și voios chiar pre lângă si
însuși! Caleidoscopic, actorii ne pun
fața actanților cu mai multe fețe pe car
i întruchipează cu măiestrie! Asistăm
o tensionată curgere de întâmplări, la
război al întâmplărilor, sau, poate, m
bine zis, la un război al memoriei fiecă
personaj cu ea însăși - și cu memo
celor din jur!... Domină, da, reverbera
ușor romantică - fiindcă însăși mi
piesei le propune spectatorilor dre
călăuză o posibilă cale a virtuții spre oa
- insula - tărâmul eternei utopii
Binelui!...

Parcul cu platani

din nou noaptea ca-n adolescență
prin bucătării poemele mele bezmetice
tu care știai atât de bine
să citești stările
să le legi de cauzalități nevăzute
tu care aveai un voal negru
acopereai cu el veioza
când voiai să-ți găsești
pivnița trupului
acolo pe geam în colțul din stânga
fluturile cu cap de mort
și tu cu amorurile tale
mototolindu-ți cearceafurile
în gândul unei femei imaginare
tu alergând pe sub felinarele roșii
când sperma, când ploaia, când liniștea
își disputau spațiul dintre două
rugăciuni
poți să faci ce vrei
eu tot te aduc fără să știi
în această hârtie nerușinată
fiecare poem e un viol
fiecare ficțiune e refugiul unui
masochist
de unde nevoia asta
de inteligență a sexului
de unde atâtea curbe insinuante
în sângele ciclic al trandafirului
mă gândesc la bărbatul răstignit
pe crucea unei femei
mă gândesc la aerul roșu
din nara unei vite înjunghiate
mi-amân pe mâine descrierea
parcului cu platani

cuvintele mele și cuvintele tale
se iubeau ca amanții
seara pe cheiuri
și afară e o primăvară
seducătoare ca un cimitir
te depărtezi până ajungi un punct
la capătul unei alei obscene
în parcul cu platani
statuia comandorului
vina lui tragică de a se urni
din cizmele-i de piatră
femeia care ieșise ieri noapte din mine
stătea în spatele geamului
aripile fluturului se mișcau
sub mâna ei transparentă
acum va începe o nouă etapă a
poemului
o nouă stație din calvarul
unei dulci insecte
de când ai plecat
mi-am înfipt bolduri cu gămălii
colorate
în cele mai tainice cute ale trupului
în carnea mea se întâmplă mici avarii
coboară berzele în cuiburi mari și
negre
vedeam un ou într-o plutire lentă
și mă rugam să cadă întreg în iarbă

acum când ai plecat de tot
am libertatea unui asasin
nici nu știam că amintirea
are un sânge
atât de bun la gust
ca o femeie
în parcuri îți e milă să fumezi
în parcuri întră seara
cu pânze gri pe ochi
frumoasele cuvinte îndrăgostite
îmi vin în sus pe gât
ca voma unui înger
și mă-ntâlnesc cu umbra
ea are părul lung
și ține în mână o carte
sunt cai pe lumea asta
făcuți să tragă dricuri
eu mă așez pe-o piatră
și număr să te uit

nora iuga

din când în când era marți

cum poți să mai exiști
când ți se taie raiul în două
și malurile lui stau față-n față
ca niște armate dușmane
vreau să scriu acum
cât creierul sângerează
pixul acesta este egalul lui Dumnezeu
nu vreau să aștept să se așeze drojdia
nu vreau să aștept să mă ridic deasupra
să ating distanța regulamentară
de unde se văd mai clar
dezastrul și rămășițele lui
iată sunt o cutie nenorocită de carton
din care s-au scos pantofii
și i s-a pus capacul la loc
vine de undeva un necunoscut
vrea să-mi vândă cuțite la preț redus

eu îmi pipăi carotida și simt
o irezistibilă atracție
o față chiar o față era
arătarea aceea albă
o ectoplasmă care vorbea la telefon
pe urmă izbitura zilei în față
când telefonul dispărea
cu numere cu tot
și s-ascundea într-o pădure
printre ciupercile roșii
ca niște semnale de alarmă
mi s-a sfâșiat irealitatea
de sub ea iese o față de cal
care aleargă singur și fără jocheu
continuându-și cursa până la capăt
să fii conștiincios
să-ți neglijezi până și durerea
ca să-ți îndeplinești obligațiile
din când în când era marți
din când în când era miercuri
atunci se ridică mercurul în termometru
aș fi vrut să fac o perversitate
să-mi deșert cuvintele în urechea unui
bărbat
până la orgasm
dar tot ce fuse posibil
e acum o mare pată arsă
rămasă pe fața de pernă
după ce ai adormit cu țigara aprinsă
dacă rămân singură
ca pisica aceea care-și pierde sângele
printre copaci nevăzută de nimeni
am avantajul unei umilințe distinse
un geam spart pe care cineva
a lipit un pergament
iată fumez fumez ca o nebună
mi-am regăsit riscurile
sunt mai tânără decât o nua de salcie
în duminica floriilor
văd adevărul văd vaza de sticlă
în care apa a secat
ar trebui să-mi fardez
pleoapele, obrajii
o pungă încrețită pe fundul căreia
au rămas dăre de boia
ar trebui să mă întâlnesc
cu niște domni bătrâni
să-mi trec setea
prin vara lor secetoasă
vin umbrele ca niște cămăși străine
noapte
vin umbrele ca niște trenuri negre
în dreapta și-n stânga terasamentului
morți tineri nepăsarea lor pură
ștergând orice promisiune
acum când nu mai există alternativă
când inelul și-a pierdut piatra
nu mai apelez la nici o carte de poezii
nu mă mai tentează nici măcar
furtul unui vers
asta-i trufia mea
cu ea mă acopăr
sunt stâlpul de beton
țeapăn și rece
prin care trece curentul
fără să-l atingă

TRAGEDIE ȘI ABSURDITATE

de ALEXANDRU GEORGE

Mi-am mărturisit adeseori (ba chiar am dovedit, cred) oarecare competență și curiozitate în problemele comunismului de la noi din țară, un regim care urmărea să mă desființeze, dar pe care l-am suportat totuși, fie și greu, eventual cu succes, în sensul că am supraviețuit și, chiar în anii lui, am izbutit să public și să strecor o concepție proprie și unele adevăruri care nu erau la îndemâna oricui. Mai ales nu erau cunoscute de tinerii cărora m-am adresat (în linii mari fără succes) ei preferând clișeele elaborate prin literatură și în teritoriul fanteziilor scriitoricești, ale unor oameni care în genere aveau multe de ascuns. Literatura „documentară” și cea de „graniță”, precum memoriile, corespondența, jurnalele ținute de unul sau de altul, îmi vin acum în ajutor, confirmând ceea ce am spus despre lucruri trăite de mine și despre ceea ce, pentru generația mea, a fost prea evident. Au apărut o mulțime de documente, dar și de studii care ruinează concepția convențională, ca și alibiurile pe care și le-au dat unii mimând o preocupare pentru epoca înscrisă în formula falsă „obsedantul deceniu”. Și totuși...

După cartea foarte substanțială dar nefericit intitulată **Anatomia unei mistificații** de Stelian Tănase, voi semnala studiul, cu un dosar aferent, **Această dragoste care ne leagă** de Doina Jela, căci și aceasta se ocupă de o problemă care iese din tiparul obișnuit al proceselor politice. Motivul care mi-a iscat în acest caz nedumerirea a fost imensul efort desfășurat de autoritățile comuniste pentru a șantaja și, mai apoi, lichida o femeie care avea o fiică plecată în străinătate și care trebuia neutralizată. (Situția aceasta, a unei nefericite care „plătește” pentru gestul făcut de un membru al familiei și care putea fi socotit în felurite grade ostile regimului, nu e rară; aici, însă, stupefiază stăruința, înverșunarea în cele din urmă, cu care s-a urmărit un anume scop). Ca și în cazul lui C. Noica - Dinu Pillat, acesta a fost un proces „de sfârșit” al unei acțiuni de teroare, venind așa de neașteptat și de tragic la sfârșitul anilor 50, adică o epocă marcată de treptatul proces de „dezgheț” ce se înregistrează după moartea lui Stalin, dar nu imediat. Conducătorii noștri care fuseseră răscăunați direct de Stalin, au trăit la momentul dispariției acestuia, dar mai ales pe măsură ce se făcea cunoscut reformismul hrușciovian, o stare de acută panică. Au răspuns prin unele concesii oportuniste (eliberări de deținuți politici, stoparea arestărilor preventive, unele restabiliri de drepturi, iar în cultură, un dezgheț destul de accentuat, deși strict supravegheat). Aceasta a durat până la nefericita acțiune insurecțională din Ungaria (căreia mulți îi zic revoluție) când, dintr-o dată, lui Gheorghiu-Dej, principalul candidat la pierderea funcției, i s-a oferit un prilej de a-și demonstra slugăria față de ocupant și, în același timp, faptul că, spre deosebire de ceea ce se întâmpla foarte pe aproape, el ține situația în mână, pe el putându-se conta, că, în fine, cuceririle revoluționare nu sunt în nici un fel puse în cauză în România. Ca orice slugoi zelos, el a căutat să-și demonstreze puterea absolută și

abuzivă, procedând la o serie de procese pur demonstrative, dintre care ultimul de mare anvergură a fost cel al „grupului” (inexistent în realitate) C. Noica - Dinu Pillat. Procesul Ecaterinei Bălăcioiu, mai simplu și cu mai puțini figuranți, a fost unul dintre ele.

Partea curioasă a fost că „deschiderea” a continuat la fel de bine supravegheată, au continuat să vină filme occidentale, subordonarea culturii scopurilor propagandistice s-a mai relaxat, meritele intelectuale au început a mai fi recunoscute, rolul activiștilor a mai scăzut. (În acest sens, de pildă, într-o convorbire cu d-na Jela i-am pomenit de cazul unui prieten al meu, un mare compozitor în curs de afirmare, căruia i s-a cântat un concert la Ateneu, la scurtă vreme după arestarea - din nou - a tatălui său, o personalitate marcantă a baroului - nu a catedrei, cum consemnează d-sa - și a Partidului Național Liberal; așa ceva nu s-ar fi putut petrece în epoca terorii de până la dispariția lui Stalin).

Revenind la cazul Ecaterinei Bălăcioiu și, judecând lucrurile cu documentele și interpretările în față, eu cel puțin, rămân în mare nedumerire. De ce a fost nevoie de el? De ce s-a procedat cu atâta duritate, de ce s-au înverșunat autoritățile atât împotriva unei femei care nu reprezenta absolut nici un pericol pentru regim? Desigur, intenția răzbunării împotriva fiicei acesteia, d-na Monica Lovinescu, numai că pe atunci, ea nu-și începuse activitatea la Europa Liberă, emisiunile ei erau mai mult culturale, la Radio France, și aveau un ecou mult mai restrâns. Răspunsul cel mai sigur este că, în regimul comunist s-au petrecut și multe lucruri care scapă explicației firești; el cultivă anormalitatea, care nu trebuie confundată cu absurditatea pe care o receptăm noi, din punctul nostru de vedere. Pe planul mai puțin tragic, dar foarte divers, al experienței mele personale, am simțit mereu aceasta. De aceea am și sfătuit pe analiști la prudență și la renunțarea la ideea logicismului absolut, care ar fi dominat epoca și pe baza căruia încearcă să înțeleagă lucrurile cei care nu au trăit în cuprinsul statului totalitar.

Cartea Doinei Jela se ocupă mult de cadrul familial, de viața acestei nobile femei, care avea acel fond de amabilitate, bună educație și inteligență superioară, ele însele niște mari păcate în ochii comuniștilor. A fost o reprezentantă a unei lumi care și-a prelungit mult existența în ciuda terorii, pentru că avea resurse lăuntrice și fusese modelată hotărâtor de ambianța României anilor săi de împliniri. A avut un plus de intransigență, nu doar prin refuzul de a colabora cu călăii, ci prin refuzul de a accepta societatea comunistă, tiranică și impusă. Portretul pe care i-l schițează autoarea este impecabil și poate doar cine știe ce descoperire senzațională i-ar putea retușa liniile.

Cât privește pe acela care s-a împărțit din dragostea ei, ca un fiu mai mult decât ingrat și nerecunoscător, Ion Caraion, ceea ce am scris în paginile acestei reviste, recent, se confirmă din păcate pe deplin. Omul era atât de discordant și de abrupt încât până și un suflet de înălțimea Ecaterinei Bălăcioiu ar fi trebuit să bănuiască

măcar ceva. (Totuși, mă simt obligat să precizez că „denunțurile” sale, făcute după câte se poate înțelege mult mai târziu, sunt simple revărsări de ură împotriva unor cunoscuți și prieteni cărora le divulgă tot felul de păcate pentru a-i compromite omește vorbind, dar fără a oferi informații ce ar fi putut sluji la instrumentarea unor procese). Omul era din aceeași rasă cu Paul Goma și a dovedit prin aceste gesturi de „recunoștință” că și fiica lui E. Lovinescu trebuia să primească, asemeni tatălui, același burete cu infame dejecțiuni din partea celor pe care i-a ajutat cu sufletul și cu condeiul.

Întrucât mă privește, recunoscând înaltele calități ale publicării acestei cărți, țin să fac unele precizări, deoarece numele meu, confundat peste tot la indice cu acela al dr-ului Sergiu Al-George, este pomenit în fapt o dată, în legătură cu poziția mea față de perioada comunistă în care D.J. descifrează accente „cinice”. Nu știu la ce anume se referă; cred însă că sunt pur gratuite, încercarea mea de a o lămuri pe o colegă mai tânără (pentru care am contactat-o chiar la Paris) meritând a fi trecută la rubrica amabilităților. În aceeași serie, îmi voi îngădui câteva observații: 1. E. Lovinescu nu s-a căsătorit cu Ecaterina Bălăcioiu în 1919, cum indică legenda unei fotografii, ci în 1915. 2. Cred că cei doi nu se cunoscuseră la Biblioteca Academiei, așa cum grăiește o legendă, ci la Universitate, unde E. Lovinescu nu a fost până la urmă titularizat și unde studenta E.B. a susținut examene. 3. Fotografia în chestiune ni-l arată pe critic așa cum era în tinerețe: un bărbat foarte frumos și elegant, chiar cu o poză de dandy, care iritase societatea scriitoricească la vremea ei și pe care i-a apreciat-o doar prietenul său Victor Eftimiu, pentru că îi era și acestuia proprie. 4. Cincinat Pavelescu, un alt prieten al precedentilor, din aceeași societate elegantă și franțuzită, nu cred să fi putut dedica tinerei E. Bălăcioiu versurile din romanța de mare celebritate **Îți mai aduci aminte, Doamnă?** care fac aluzie la o dragoste între ea și poet, acesta adresându-se unei femei mature, în tot cazul, cu un trecut sentimental. 5. În mod foarte bizar, explicabil, zice Eftimiu, prin viața sedentară pe care E. Lovinescu a dus-o, expresia sa fizică și fizionomică se schimbă repede acuzând o precoce îmbătrânire; totuși, părul lui nu se arată complet alb înainte de a împlini 30 de ani. 6. Căsătoria celor doi nu a fost, pare-se fericită, dar a durat aproape două decenii; nu e adevărat că scriitorul i-ar fi șters memoria neînregistrând-o în agendele sale; E.B. figurează, dar numai ca un membru al familiei, fără a i se nota participarea la discuții. S-au despărțit în 1934 (oficial) poate de facto mai dinainte, printr-o înțelegere mutuală, formula fiind clasică în acest caz, părăsirea domiciliului conjugal. 7. După divorț, Ecaterina Bălăcioiu a iscalit „ex-Lovinescu”, ceea ce nu mi se pare o extravagantă, ci urmarea firească a faptului că în calitate de autoare nu folosise numele de față. (Eu însumi am învățat în clasa a III-a după un manual al ei). 8. E. Lovinescu a rămas singur și în casa sa de pe Bd. Elisabeta, care nu s-a numit niciodată Ferdinand, fiica și fosta soție s-au întors acolo, abia după moartea sa, ca să locuiască apartamentul în care, până astăzi, se află „repartizat” un om al securității. Era singura avere imobiliară a criticului, care devenise proprietar grație sprijinului Casei Corpului Didactic. Imobilul nu e cubist și nu face corp cu cel din apropiere, unde a locuit Liviu Rebreanu. Am insistat și eu la punerea plăcii memoriale care-l înfățișează pe scriitor din profil, dormind, adică, așa cum nu l-a văzut aproape nimeni pe acest campion al lucidității; a fost o ceremonie aproape funebă, în care am avut senzația că, sub presiunea comunismului, trăiesc o clipă de rămas bun de la o întreagă lume. Ruptura nu a fost chiar brutală pentru cei care trăiseră și se formaseră în ea; agonia a continuat.

ANCORĂ MAI GREĂ DECÂT CORABIA

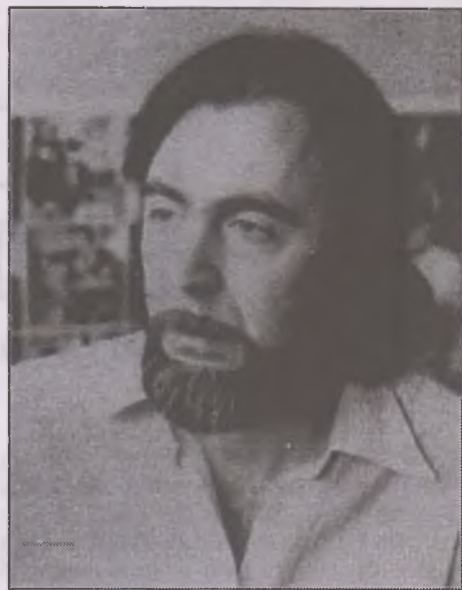
de ION LAZU

La mai mult de un deceniu de la acel episod dinspre sfârșitul studenției mele și după ce-mi apăruseră, aproape prin surprindere, două cărți de proză - spun „prin surprindere” pentru că eu prezentasem editurii respective un volum de poezii în care-mi pusesem toate speranțele - mă menținusem în expectativă prea mult, în timp ce alții dădeau năvală - dar predasem și un manuscris cu proze scurte, apoi și un mic roman la care buchisiseam doar pentru plăcerea mea și ca să atenuez teribila presiune a așteptării debutului în poezie - deci, în acest context, și întrucât eram amânat de la un an la altul, amânat dar și blocat ca poet, am început să scriu o a treia proză „de mai largă respirație” - este vorba de romanul *Un om penibil*. După o muncă susținută de aproape un an, l-am predat aceleiași edituri, desigur nu cu acest titlu, „omul penibil” fiind o sintagmă de uz personal - și n-am să înșirui aici nici măcar pe scurt ce a pășit manuscrisul acesta în următorii doisprezece ani până să apară, ciopârțit ca vai de lume -, ci voi spune doar că, în fluxul narațiunii propriu-zise intercalasem, contrapunctic, amintirile noastre de la mare. Nimic mai simplu, deci, ca personajul meu, angajat într-o legătură sentimentală frustrantă și fără ieșire, să se decupleze de la realitatea tensionată în care trăia și să evadeze în lumea edenică a unei trecute iubiri. Din păcate (?) aceste inserturi au căzut rând pe rând din manuscris, împreună cu alte părți, căci în afară de o opoziție surdă, redacția nu mi-a spus niciodată ce anume „nu merge”. Crezusem că obstrucțiile se datoresc scăderilor din romanul meu, însă totul mi-a devenit clar abia când am aflat, absolut întâmplător, că precedentă mea carte se bucurase de o bună cronică la „Europa Liberă”. Cine era nebun să-mi publice încă o carte? Acum, eu însumi găsesc „fîresc” ceea ce mi se păruse ciudat...

Am să-ți spun un lucru de necrezut și care mă intrigă până azi în cel mai înalt grad: că numai mai amintesc împrejurările în care a avut loc **ruptura** - și nici **motivul** pe care l-ai invocat. În mod convențional, și după nenumărate încercări de a lămuri misterul, de a depăși, cu un efort oricât de mare, acea fășie a urmelor șterse, a trebuit să admit următoarea succesiune a faptelor: ne-am întors de la mare în București, a doua zi m-ai condus la gară, plecam în practica de diplomă, la Darabani; am revenit după mai bine de o lună, m-ai așteptat la tren, am făcut întrerupere o zi și mi-am continuat călătoria spre casă; după nici două săptămâni m-am întors pentru începutul ultimului an de facultate. **Ruptura** nu putea avea loc decât la trecerea mea spre casă, sau la revenirea pentru începutul anului universitar. Înclin să cred că s-a produs la trecerea spre casă - și că anume acesta a fost motivul pentru care a trebuit să insist la șeful stației pentru prelungirea vizei de întrerupere. Asta ar explica și de ce nu am nici o amintire din răstimpul șederii printre ai mei. Iar tu ai avut timp să te gândești în fel și chip cum să atenuezi lovitură, astfel că la prima revedere, la dansuri, mi-ai înmănat „plicul cu corăbioara”. M-ai chemat de-o parte și, în timp ce eu tremuram de-a binelea, mi-ai pus în mână plicul, scos la iuțea din buzunarul pardesiului și mi-ai spus câteva cuvinte pe care nu le-am reținut pentru că tonul lor nu voia să însemne „va fi ca înainte”, ci „va fi așa cum este”; și, pe drept cuvânt, la ce m-aș fi putut aștepta, dacă m-ai chemat de-o parte, dacă îmi întindeai un plic din care să aflui mai târziu ce mi-ai fi putut spune în timp ce ne aflam față în față? Așa că nu am reținut decât vocea ta moale și zâmbetul pierit, suferind.

În plic erau: o poezie scrisă pe jumătate de coală și o scoică mare, de râu, pictată, una dintre cele pe care ți le adunasem din albia Prutului, și ți le dădusem la revenirea din practică. Pe fața exteroară a valvei de scoică finută în plan vertical, desenasei cu tușuri colorate o corabie zveltă, cu pânzele umflate în vânt, tăind valurile cu carena înspumată. Dacă n-aș fi fost așa de

nenorocit, poate aș fi admirat încă și mai mult, căci o meritau din plin, acuratețea desenului și impecabila caligrafie a textului, deși nu era o noutate că scrisul tău mă entuziasma prin eleganță și printr-un mister al lui. Încrustasei pe laturile carenei inițialele noastre? asta nu mai în minte, este drept; dar poezia am citit-o de nenumărate ori, în acea seară și, de asemenea, mai târziu și, pot mărturisi că nu am conștientizat încă că mă minunez de iscusința cu care erau spuse acolo lucrurile: de la un cuvânt la altul și de la un vers la următorul se completau toate spațiile libere și mă trezeam la sfârșit în fața unui zid, prin care nu puteam strecura o privire, a unui zid lins, pe care alunecam la infinit încercând să-l aburc. Formulări atât de eficiente - numai cuvintele absolut necesare și nici unul în plus! Îți mai amintești? „Îți dau ca amintire o corăbioară/Ca să nu uiți c-am fost la mare prima oară”. Văzusei pentru prima oară marea - această respirație a veșniciei - și eu fusesem alături de tine în acel moment unic al vieții. Mai departe: „Scoica mi-ai adus-o tu/În vara când ai fost la Prut”. Propoziții expozitive, s-ar putea crede că nu se întâmplă nimic grav, însă pentru mine, care mă perpeleam între deznădejdea cea mai neagră și speranțe ca niște baloane de săpun, această imensă distanță pe care o puneai între tine și „vara când...” îmi căsca o prăpastie în suflet: se întâmplase cândva, demult, într-o altă viață parcă. Pe o stâncă sărutată de valuri stătusem noi, de mână, privind în extaz marea și acea corăbioară albind la orizont, care era dragostea noastră. Apoi, de la un vers la următorul, se petrecea ceva, neexplicit, decât că alba corăbioară se întorcea din drum și o înghițeau zările... „Și îndepărtându-se iubirea noastră/Stânca și marea înspumată/N-am să le uit eu niciodată”. Cum nu se poate mai clar: dragostea noastră devenise trecut. Despărțirea noastră furtunoasă, scrisoarea mea din acea noapte, lipsa oricărui alt semn de la tine în perioada care a urmat, toate acestea ar mai fi lăsat loc unui grăunte de speranță; acum însă țineam în mână verdictul scris: contul fusese retras, orice investiție ulterioară era fără acoperire.

Dar să te întreb: ai primit scrisoarea mea c noaptea despărțirii? Asta nicidcum M Mândru. Și acum, o precizare, absolut necesar nici aceste autentificări scrise, a rupturii pe ca o instituiși, nu a reușit să mă facă să te ură sau să-ți port în vreun fel ranchiună, cum se n întâmplă; doar că, începând de atunci, sufletul meu a făcut o jumătate de pas înapoi din fa clarității și, multă vreme de aici încolo, e eschivat din situațiile tranșante, căutând să ducă viața în spațiul confuz dintre da și nu, ca este tărâmul tristeții. Continuam să mă mișc, suprafață, și încă destul de agil printre semei mei, chiar cu oarecare facilități, ceea ce mi-ar putut smulge zâmbete amuzate, la o adică, dar știam că, sub mine, la mare adâncime, ca ancoră prea grea, oriunde m-aș fi dus, mă însoț dispera cea neagră, trăgându-mi în jos toa vloga, elanurile, energia spirituală, miezul însu al bucuriei de a trăi. În timp ce viul din mi continua să se scurgă ca dintr-o rană abstract căci sufletul meu își pierduse instinctul de autoapărare. Iar în rest, în acele luni și luni sfârșeală, alternând cu ore de efort pentru a- l lua examenele, pentru a-mi susține lucrarea de diplomă, toate mi se păreau insignifiante de întrucât le vedeam totuși că există - ace fleacuri, brusc aveam sentimentul că totul este amăgire -, căci nu era de acceptat ca lucru absolut derizorii ca acestea să aibă piloni atât c zdrușit în realitate și atunci, înseamnă c eu trăiam o mistificare mai largă, că totul reducea la o tristă eroare de percepție; și m însemna că însăși durerea mea este fără obiect un coșmar, însă bine ticluit, cum sunt num coșmarurile - și pe moment respiram ușurat, c ochii închiși; pentru ca în clipa următoare să redeschid asupra aceluiași coșmar...

Aseară mă trezesc cu baba la ușă, o deschid fără să bată, după bunul ei obicei, și mă întreb pășind peste prag: „Lucați mereu?” Era de târziu și eu transieram niște notițe de peste zi. Venit pe băjbăite printre sacii și bocancii de p verandă, fără să aprindă lumina, apropiindu-se c masă; îmi întinde o strachină cu câteva plăcim calde, din colostră de vacă. Mă îndeamnă să m mănânc cât sunt calde, „dacă mi-or plăcea”. (rog să stea puțin pe scaun și vorbim despre ploai care a venit atât de târziu, despre munca mea car presupune și activitatea de birou, îmi pune unel întrebări și constat cu plăcută surprindere c bătrâna este și lucidă și nesuperficială. Aflu c fata de ieri, cu bateriile, este alta decât crezusem că este orfană, mama ei a căzut de pe-o claie, î cap, acum vreo patru ani și a murit până la spita în Baia. Și fiindcă discuția a ajuns la nenoroci de felul acesta, îmi vorbește pentru prima dat deslușit și cu amănunte despre moartea fiului e pe măsură ce povestește, este tot mai tulburată, podidesc lacrimile și se retrage în grabă. O urme pe verandă și las ușă deschisă, ca să vadă pe und calcă, dar mă asigură că nu e nevoie, nimeresc ea și pe întuneric. Mă reasez la masă și, cum m se întâmplă de obicei, sub impresia celor auzite amân pe moment notarea lor, aștept ca presiune adunată să se potenteze, înainte de a le lăsa să s prăvălească, antrenând în rostogolire și alte ide

ARISTOCRATUL CÂMPIEI

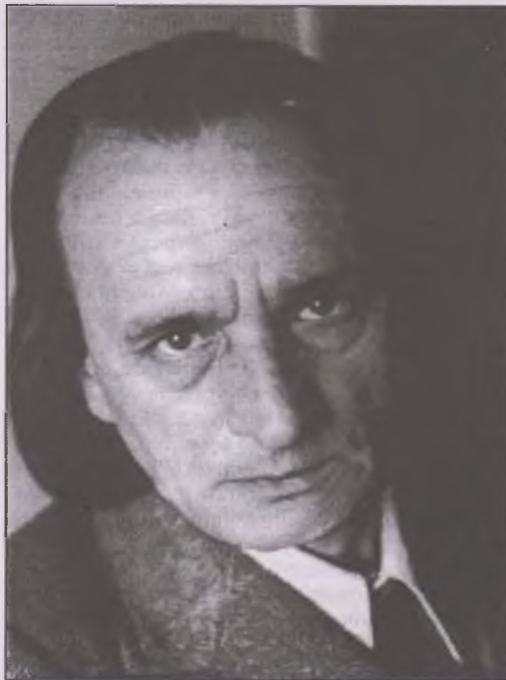
de DAN STANCA

Moartea lui Ștefan Bănuțescu pare o confirmare a retragerii sale din ultimii ani. Intervine un moment când aproape inconștient învățăm să ne despărțim de lucrurile care până atunci ne atrăseseră și care ne ajutau să trăim. Ștefan Bănuțescu, scriitor rafinat și profund, auster și baroc, solitar și în același timp împărțându-se din licoarea comunitară a trăirii mitice, s-a despărțit de viață cu mult înainte de-a muri. Probabil că mulți scriitori adevărați, scriitori care nu sunt farseuri și care scriu smulgând din ei carne și suflet, ar trebui să-i ia exemplul. După o anumită vârstă, după ce ai cunoscut o serie întreagă de delicii ale acestei vieți, după ce îți dai seama că nici recompensele nu contează de fapt nimic, în asemenea momente crâncene, dar atât de purificatoare trebuie să te gândești la o altă lume, la o lume nevăzută, pe care nici nu o întrezărești, pe care doar ai invocat-o în rarele clipe de credință ale vieții, dar care acum îți devine din ce în ce mai necesară.

De aceea spun că moartea din această primăvară întârziată a lui Ștefan Bănuțescu împlinește nobila sa retragere și până la urmă, scârba sa față de toate iluziile plecticoase ale lumii. Anul trecut sau acum doi ani - nu-mi mai amintesc exact - primise Marele premiu al Uniunii Scriitorilor pentru întreaga activitate. Era, fără îndoială, o modestă recunoaștere pentru o viață a scrisului care nu a însemnat artizanat stupid, lacom, ci a iscălit câteva trepte ale devenirii într-o ființă.

De aceea, vreau să-l numesc un aristocrat al câmpiei. Formula e destul de stângace. Câmpia, în general, nu-i acceptă pe aristocrați. Câmpia e teritoriul colectivizării, al buldozerelor, al nediferențierii. Câmpia aceasta a Bărăganului, pe care o iubim, dar și o detestăm, nu este un loc care să favorizeze spiritul. Cine face acum o călătorie la țară în această zonă e îngrozit de densitatea de mârlianie pe metru pătrat. Ștefan Bănuțescu, ca fiu al acestei câmpii, a înnobilit-o prin opera sa și prin retragerea sa mai importantă decât opera. Nuvelele din **Iarna bărbaților**, deși publicate sub acest titlu hiperborean, exprimă o formidabilă ardoare a soarelui spiritualizând Bărăganul și mersul nostru de țărani de-a lungul ogoarelor sale uscate de arșiță. Cine nu și amintește acum minunata povestire **Dropia**? Cine nu resimte acea întrepătrundere, ambiguitate a două spații, spațiul realității sufocante, înăbușitoare, dogoritoare și spațiul misterului și al miracolului care pulsa întuneric și care se furișă în țesutul verii, așa cum otrava intră în sânge și-l face să nu mai fie fluid?

Când Mircea Eliade i-a lăudat acest volum de povestiri nu adresa un simplu compliment unui mai tânăr confrate condamnat să trăiască în România comunistă de unde el deja evadase. Mircea Eliade simțea nu atât fiorul estetic care îl interesa de altminteri mai puțin, cât posibilitatea perfect autentică a lui Ștefan Bănuțescu de-a explora lumea miracolului, de-a vedea nevăzutul, de-a sugera inefabilul unui univers dominat de materialitate. La urma

urmei, cu toată admirația pe care le-o port, și Zaharia Stancu și Nicolae Velea au fost scriitori ai câmpiei realizând pagini remarcabile. Dar asupra lor - sunt sigur - niciodată nu s-ar fi oprit Mircea Eliade. După cum nici Marin Preda nu ar fi intrat neapărat în atenția sa. Există o categorie specială de scriitori, din lumea cărora făcea parte și Ștefan Bănuțescu, care nu au făcut neapărat literatură în sensul banal și merituos al termenului, dar care știau să țintească fiecare firidă, să descopere fiecare ungher pe unde suflă abstracțiunea. Literatura sa fantastică a avut această calitate de-a se apropia de o zonă a nedeslușitului care se îngână cu tăcerea. Din acest motiv, Ștefan Bănuțescu nu poate fi complet subordonat istoriei literaturii fiindcă nu e un scriitor în toată puterea cuvântului, adică nu e doar scriitor. Delicatețea, parcimonia sa, felul său de-a aluneca ușor deasupra frazei, abia schițând-o și nevrând să o fixeze în pagină apăsat, convingător, ca un autor obsedat de carnalitate și de plasticitate, trecerea sa suavă prin universul acesta mult prea greoi pentru a-l accepta așa cum e, ne-a lăsat mereu impresia unui înger care în același timp, detestă limbajul strict teologic, impregnat de o terminologie uscată.

Aristocrat al câmpiei dar și teolog al câmpiei, Ștefan Bănuțescu a alergat mereu să și găsească identitatea fără ca pentru aceasta să schimbe formula literară, dar pe de altă parte fără să pară foarte convins că literatura sa este cel mai bun mijloc pentru a sensibiliza ideea. El este cazul cu totul particular de prozator care, de fapt, nici nu crede foarte mult în proză, crede mai mult în poezie, dar în același timp se teme de aceasta, dându-și seama că poezia contemporană e neserioasă, frivolă și în nici un caz nu ar putea să-l ajute pe drumul său de înnobilitare a orizontalei. Până la urmă, toată opera lui Ștefan Bănuțescu este această fugă de poezia modernă și o încercare de a se apropia

de mijloacele tradiționale ale prozei care, la rândul lor, nu-l conving, din această conjugare rezultând în fond arta unui om delicat, hieratic, grațios, îndrăgostit de mister, dar ferindu-se de o modalitate sofisticată de exprimare a lui. La urma urmei el a ales ce e mai greu: să sensibilizezi insesizabilul ca și cum nu l-ai sesiza. Textul curge normal, chiar banal, fără probleme, lumea te ia drept un scriitor comun, dar pe neașteptate ieși din cadrele receptării și începi să navighezi pe marea străinelor himere.

Îmi amintesc că eram în armată acum vreo optsprezece ani și citeam **Cartea Milionarului**. Lectura ei nu era tocmai cel mai bun mijloc pentru a neutraliza duritatea aceluia mediu cazon. Acolo aveai nevoie fie de o proză gen Dostoievski - Celine, fie de o poezie de Rilke. Cartea lui Bănuțescu nu intra în nici o categorie. Cu toate acestea, parcurgerea ei te supunea unui anume tip de așeză absolut necesar. Cine nu-și amintește de imaginea aceluia croitor fabulos care tăia materialele după măsurile sale supraomenești? Noi care trăiam într-o armată meschină, aveam impresia că respectiva literatură, poate ușor comică, neverosimilă este un antidot la regulamentele foarte precise ale stagiului militar. **Cartea Milionarului** cuprindea patru părți. Cel puțin așa era anunțată în ediția din 1977 de la editura Eminescu: **Cartea de la Metopolis, Cartea Dicomesiei, Sfârșit la Metopolis și Epilog în orașul Mavrocordat**. Din tot acest proiect în patru volume nu s-a ales decât primul volum. Ștefan Bănuțescu bănuia cumva că nu-l duce la îndeplinire. În fond, tot acel labirint bizantin străbătut cu migală nu corespundea structurii sale simple, rustice, care disprețuia meandrele scriiturii. Uneori avem senzația că abandonarea sa mai mult l-a ajutat decât l-a deservit. **Iarna bărbaților** reprezintă până la urmă cartea de căpătâi, în care se adună toate nostalgiile, toată pofta sa de beție austeră, făcută dimineață, la ceasul stenic al aurorei așa cum răsună și această poezie minunată intitulată chiar **Cântec de dimineață: Câmpie cu porți dărâmate, cu ierbele-n cer vărsate, crește-n iarbă cer, și-n stele și în călcâiele mele, întind mâna înainte și lovesc în soare un dinte care tocmai răsărea, în gingie sângera, întind mâna înapoi și dau de noapte în toi...**

Cântecele acestea de câmpie par suma creației sale, locul unde Ștefan Bănuțescu se simțea cel mai în largul lui și tocmai de aceea reevaluarea lor acum ar putea fi adevărata prețuire acordată unui scriitor singular. La despărțirea de el, considerarea sa ca poet ar fi mult mai importantă decât orice cuvinte forăitoare. Fiind o natură perfect neadaptată, o ființă care a băjbăit mereu în căutarea expresiei decente, neprovocatoare, care a evitat spectaculosul, nefiind de acord nici cu concretul realist, nici cu abstracțiunea elevată, dând impresia că este permanent rănit de literatură ca și de viață, rățâcit între literatură și viață, Ștefan Bănuțescu întruchipează același dezacord și cu moartea, așa cum ea a pus stăpânire pe el, uzurpând frumoasa sa retragere în care probabil se simțea cel mai bine ca un mort-viu, ca un viu-mort pe drumul și în țara nimănui sau numai a lui, așa cum direcția spirituală nu aparține colectivității, ci concentrează maxima solitudine. Aristocrat al câmpiei, el prelungește câmpia în pulberea metafizicii acolo unde adevărata putere a indeterminării culege pașii noștri cei mai smeriți...

BIZANȚ, DUPĂ BIZANȚ...

„Relația dintre o *Arhi-* și o serie de *Meta-* existențe modelează, în romanul lui Ștefan Bănuțescu, gesticulația existențială și pe cea creatoare. Însuși faimosul bizantinolog „copiază”, parcă, soarta Bizanțului, căci își proclamă moartea cam la fiecare patru ani, apoi își supraviețuiește și devine propria-i stafie, ca să „le dea din testament” urmașilor. După dispariția definitivă a Umilitului, Emil Havaet i se substituie o bucată de vreme și savantul continuă să viețuiască într-un „surogat”. Emil Havaet este, de altfel, un expert al imitației după modele bizantine, excelează în arta „*falsului exact*”, cum spune cu malițioasă admirație Generalul Marosin. Să ne gândim la fastuosul său palat, zis al Erotocrației, la conviețuirea sa cu „falsa” împărăteasă Zoe (zisă Porfirogeneta, fiindcă reeditează năravurile „înaintașei” bizantine omonime) și mai ales la Poemul inventat de același Havaet ca să ateste în scris vechimea Metopolisului. (E vorba, după cum se pare, de o „traducere imaginară” ingenioasă a unui original inexistent, ce ar fi datat din vremea Bizanțului imperial)

Maria Ana Tupan

O UTOPIE A PERFECȚIUNII

„Ștefan Bănuțescu ne-a dăruit, în primul volum al unei proiectate tetralogii, o carte emblematică, pentru spațiul românesc - cu spiritul tradițional, conservator de forme golite în timp de sens, pe care spiritul critic occidental le înlocuiește periodic cu momentele de vârf și racordare la centru, ca și cu răsturnările de valori din momentele de risipire istorică, ultimul fiind contemporan scrierii cărții. Un traiect ondulat, blagian ca eminentele și adânciturile unui basorelieu, sau metope. Spațiul mai larg, central-european, se reflectă în multienticitatea Metopolisului, în coexistența etosurilor, invitând la toleranță și deschidere culturală. Sub aspect stilistic, **Cartea Milionarului** este o utopie a perfecțiunii, asemeni **Crailor de Curtea Veche** sau **Jocului secund**”.

Monica Spiridon

BLAZONUL BANULUI DE AUR DIN CEASORNIC

de GEO VASILE

A fost odată un tânăr care a primit în dar la vârsta majoratului un ceasornic elvețian cu lanț și cu o boabă minusculă de diamant în vârful minutarului. Luându-se cu viața, tânărul și-a amintit de el după ani și ani și a descoperit că sub capacul strălucitor exista un al doilea capac mat, îngropat în corpul ceasornicului ca o oglindă de oțel. Pe care n-a reușit să-l desfacă, mulțumindu-se să se oglindească în el când și când, dându-și seama că decenii se scurgeau și chipul său îmbătrânea: „Mă scopeream dintr-o dată uimit în oglinda de oțel: preșuv, cu nasul îngroșat, devenit mare, aproape diform, cu nările căzute spre buzele trase, ascunse și subțiate mereu în trecerea vremii, cu sprâncenele rărite și tocate, cu obraji strițați de adâncituri și cu ochi de o vagă și stinsă culoare verde; mi-era greu să mă amintesc pe mine însumi”. Cert este că încă de tânărl eroul nostru îmbrățișase o **profesie postumă**, ce va să-i fie recunoscută târziu, dincolo de existența biologică. Mai precis, se ocupa cu existența celorlalți, prescriindu-le povestiri de alinat suferința și singurătatea. Nu degeaba, odinioară, o doamnă în vârstă, ușor lugubră, îi spusese pe șleau: „Banul de aur al existenței dumitale îl vor descoperi și negocia alții, după ce nu vei mai fi, și ceva din valoarea acestui ban foarte rar, puțin, nu mult, va cădea în favoarea memoriei dumitale, când nu vei avea nici o posibilitate să constăți asta și să poți simți și cheltui mica recompensă. Numai artiștii beneficiază de grozăvia unei astfel de profesii postume, văzute abia după ce ei pier”. Dar să revenim la ceasornic și la posesorul lui, care tot mai dezamăgit cu trecerea anilor, reușește din nebagare de seamă să apese pe resortul capacului de oțel, dincolo de care i se arată, imprimat în porțelan albastru, portretul unui bărbat foarte tânăr, cu toate însemnele încrederii orgolioase. De buzunarul vestei atârna un lanț leit cu cel de la ceasornicul primit cândva în dar, iar sub portretul oval se distinge o misterioasă inscripție gravată pe porțelan alb: **Portul Lykya, strada Perigavorului 3**. Să fi fost vreo legătură între bătrânul pleșuv din oglinda de oțel și portretul tânărului arogant din medalionul ascuns în ceasornic? Revelația va avea loc în momentul spargerii ceasului (în alt eres, al spargerii acoperișului casei). Cele două portrete aparțineau

unuia și aceluiași bărbat, cel din ceas fiind prefăcut acum în cioburi. În carcasa capacului nu mai rămăsese decât un cerc de ceară roșie, sub care degetul bătrânului descoperi un **Ban de aur**. Semn de sfârșit pentru om și totodată de început de postumitate a artistului născut sub un dublu blazon: al Teologului F. ce-i transmisese peste veac mesajul testamentar al ceasornicului, atestat de zana în forma literei F din cele două lanțuri și al străvechiului sat Lichirești, devenit **Lichia**, nu altul decât Călărașii Valahiei, oraș, și port cu schelă la fluviu. Toate acestea le-am aflat din cartea lui Ștefan Bănuțescu apărută la Ed. Nemira în 1994 sub titlul „Scrisori din provincia de sud-este sau o bătălie cu povestiri”. Un fel de carte de învățătură și mărturie pentru cititori dar și pentru scriitori, cu o foarte mare încărcătură estetică și morală, testamentară acum când extraordinarul ei autor s-a retras definitiv. Dar nu înainte de a ne fi spus învăluitoarea poveste despre „Arhip cel schiop, Jasmina, pălăria venețianului și Patrocle din Samos”. Toți aceștia au populat Valahia de Sud-Est, zona danubiană a devălmășiei neamurilor din veacurile 17 și 18. Această lume aprigă, cosmopolită, aventuroasă și amoroasă, cu frica lui Dumnezeu sau căzută în apostazie, a reușit să se ridice deasupra stihiei istoriei ca un delemn deasupra apei, salvându-și ctitoriile și omenia, dar mai ales harul de a vedea înapoi și înainte, dincolo de lucruri și destin. Interpretul acestei magice memorii despre măreția și decăderea lumii în Cetatea de Lână, în Insula Cailor, Insula Măcelarilor, în Cetatea Brăilei sau în Metopolis este Ștefan Bănuțescu ce face din Fotina Alfatar, citată de Jasmina, purtătoarea de cuvânt a crezului său artistic: „Voia să mă învețe, adică, să aleg numai cuvântul care are trei Colțuri, o sfântă treime ce

închide în ea pe tatăl, pe fiul și pe sfântul duh. Fără astea trei colțuri, tatăl nu-l va afla pe fiu, fiul nu-și va urma tatăl, iar duhul nu va avea nici ce să lege, nici ce să lumineze. Fără cele trei colțuri, tot ce spui nu e cuvânt, e vorbă lungită, fără puțință de a se dezlipi de pământ, numai de a se târî ca șarpele în căutarea unei găuri unde să-și ascundă lungimea cozii și să-și pritocească veninul de pe o zi pe alta”. Cărțile lui Ștefan Bănuțescu, în calitatea lor de structuri incantatorii și fabulos-borgesiene, sunt echivalentul unui efort suprafiresc de resurrecție a unei lumi pierdute într-un atemporal originar al tărâmurilor interzise prin actul thaumaturgic al povestirii țesute din firul unei subtile inițieri ezoterice. Cel despre care Eugène Ionesco scria în 1980, - „Acest scriitor pe care îl apreciez și-l admir este cel mai bun prozator român de astăzi” - s-a întors în joia Înălțării cristice la Castelul Alb din Insula Cailor, spre a se reîntrupa în propriile ficțiuni, nu altele decât oaspeții castelanei Fotina. Împreună cu care, pe vremea rea și în fiecare noapte, va depăna itele decameronului din eterna provincie de sud-est. Unde se născuse spre a o nemuri în cărțile sale, acum 69 de ani.

Robert Șerban: Trebuie să preciez că principala bază de date a următoarelor mele întrebări o constituie ultima dumneavoastră carte, „A muri în Tibet”, despre care vă rog să spuneți câteva cuvinte.

Cornel Ungureanu: Cartea trebuia să se intituleze *Anti-jurnal*. Este un anti-jurnal în fond. Funcționează după principiul refuzului și al sfidării. Dacă știți ce-i tulpa (în Tibet personalitățile puternice, inițiații, pot realiza tulpa: un locțiitor al lor pe care îl pun să efectueze diverse munci) aș putea să-ți spun că anti-jurnalul e realizat de un **tulpa** al meu care trăiește, cu furie, dezordinea lumii de azi. Îmi trimit „locțiitorul” să facă o călătorie într-o margine a lumii.

A muri în Tibet pornește și evocă acest tip de moarte. Vedeți, cei vechi, răbdătorii, își păstrau o vreme morții lângă ei. Stefan Zweig scrie în *Lumea de ieri*, că „înainte” oamenii nu dispăreau dintr-o dată. Trebuia să treacă un timp până când ceilalți să se obișnuiască, ei, cu dispariția celui plecat. Un timp el era acolo, îi obișnuia cu ideea. Acum cel care se sfârșește **dispare**. Moartea nu mai are solemnitate. Înainte, doar boala părea un afront, o rușinare a condiției umane. Acum, fără îndoială, și moartea.

Înainte, oamenii mureau când trebuie și cum trebuie. Mureau după ce împlineau ceea ce se cuvenea împlinit. Acum murim întâmplător și într-un timp rău, mult îndepărtați de lumea noastră adevărată. În Tibet, la Li Jeang, aveam senzația că mor și îmi era îngrozitor de rușine că mor. Nu numai că devin o povară pentru colegii mei de călătorie (ilustrii mei colegi) ci și pentru că divulg o inadecvare față de viață, călătorie, cunoaștere, în plus, deveneam un obiect al curiozității publice: întreg orașul s-a pus în mișcare să-l vadă pe europeanul „care moare” în piața centrală. Cei patru colegi au trăit întâi starea de spaimă, pe urmă au devenit atenți, grijulii, preocupați să evite accidentul. Iar eu i-am rugat să nu povestească. Să nu spună ce mi s-a întâmplat acolo, într-un cotlon al Chinei.

După ce mi-au trecut spaimetele, după ce îngrijirea lor a coborât la cote firești, am bravat: le-am spus că din întâmplarea asta o să scot un best seller. **După două săptămâni de la întoarcerea în România**, i-am promis lui Alex. Ștefănescu: **o să-ți trimit o carte**. Nu am scris-o chiar în două săptămâni, dar am scris o carte despre moarte. Plec să „mor” cu un șir de proiecții ale mele. Fiindcă tot am vrut să scriu o carte pentru cititorul comun, am plecat în Tibet cu un șir de personaje care m-ar putea însoți în moarte. Am elaborat, dacă vreți, o figurație a finalurilor. Sigur că totul putea ieși mai bine, că această „figurație a finalurilor” putea fi mai bine conturată. Dar am vrut să scriu o carte de care să mă despart repede.

R.Ș.: Boala Kore există? Ați inventat-o?

C.U.: Mă întrebați dacă am inventat ceva. Mai întâi poate că am inventat lucrurile de care aveam dreptul să râdem. Să arăt „ceea ce ar putea fi de rău”. Angoasa kore, boala kore există, bântuie prin Malaezia, Hong Kong, a atins China. Nu-i un flagel atât de grav cum zic eu. Supralicitez pericolul kore fiindcă mi se pare subapreciat pericolul erotismului agresiv. Trăim într-o lume erotizată, în care „călătoria spre moarte” este, pentru lumea celor „bătrâni”, tragicomică. În rest, cunoașteți schița lui Ioan Lăcustă. **Mumușica:** deja există un număr de personaje care își reclamă dreptul de a figura în menajeria tibetană. Dacă e vorba de personaje reale, adevărați sunt doar Eugen Uricaru, Alex. Ștefănescu, Ion Mircea, Vasile Dan și translatorul nostru, Merisor. Și cei care mor pe parcursul cărții: Eugen Todoran, Corneliu Nistor, Traian Liviu Birăescu. Mai apar câțiva prieteni ai mei pe care i-am rugat să-mi permită să-i așez în scenariile mitice ale **Morții în Tibet**: Adriana Babeți, Lucian Petrescu, Marcel Tolcea, Mircea Mihăieș, Mandics Gyorgy.

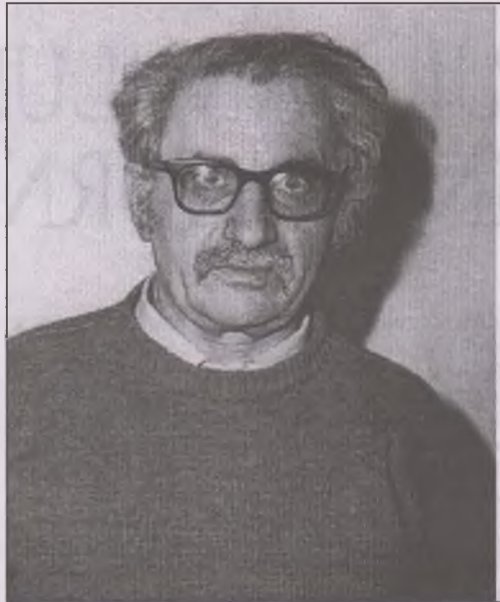
R.Ș.: De la 6 ani ați crescut fără tată. Cât de puternică a fost absența tatălui în anii

cornel ungureanu

„DESPĂRȚIREA DE CĂRȚI FACE PARTE DIN MOARTEA NOASTRĂ”

copilăriei și ai adolescenței? V-ați asumat rolul capului de familie?

C.U.: Cred că absența Tatălui a fost foarte dureroasă. A murit când „nu trebuia”: eu și mama am rămas, în 1951, într-un sat, sub stare de asediu. Eram străinii, eram dușmanii, eram cei de la care se trăgeau toate relele. Fiindcă de la noi veneau relele, mama a fost făcută chiabur.

Eram o familie din două persoane care se risipea mereu: eu plecam când la un internat când la altul. Așa că n-aveam cum să devin „cap de familie”. De fapt, mi-am regăsit tatăl abia în ultima vreme, atunci când mi-am propus să scriu despre satul său natal, Ciclova Monfană. Cine citește **Fragmente despre teatru**, carte despre axa Ciclova Montană - Oravița (cu nașterea teatrului orăvițean), poate înțelege cât mi-aș fi dorit să rămân, o perioadă, cu tatăl meu.

Cineva a scris odată despre „cunoașterea ecorșeu”: cei cărora li s-a jupuit pielea au un tip de sensibilitate cu totul diferit de ceilalți, pentru care simțurile funcționează împreună. **Experiența absenței tatălui** poate evoca acest tip de cunoaștere.

R.Ș.: Copil fiind, v-a fascinat meseia de aviator.

C.U.: M-au fascinat mai întâi cei care dispar pe cer. Dacă există locuri unde nu se cuvine să mori, există și locuri în care finalul e pur: acolo sus, unde doar Dumnezeu te vede murind. Mult mai târziu am citit un text al lui Doru Davidovici despre viața și moartea piloților de încercare. Era cel mai bun text al prozatorului, autor inegal, dar foarte bun, din când în când. Piloții sunt în stare de nuvele sau de romane memorabile atunci când se zidesc în ele. Ca fiecare dintre noi. Mi-am propus să scriu despre „moartea pe cer” a celor mai buni dintre ei. Dar trebuie să spun că m-a iritat comentarea riscului,

aerul îndoliat al evocării celor care dispar. O să fac odată o antologie a celor care au murit pe cer. Cu un **In memoriam** căruia vreau să-i dau o semnificație aparte.

În **Fragmente despre teatru**, în **A muri în Tibet** și, mai ales, în **Mitteuropa periferiilor** evoc ființe a căror vocație ascensională devine creatoare, mai ales într-o lume care coboară. Dacă ați citit **Metafizica schiului** de Evola, cu sensurile și emblemele „lumii care coboară”, ați înțeles de ce în aceste cărți apar cele două serii de personaje: cele care suie (ascensionale) și cele care coboară. Cele care urcă muntele și cele care „se întorc de la schi”.

R.Ș.: Până la urmă ați optat pentru Facultatea de Filologie de la Timișoara. A existat un autor moral al opțiunii dumneavoastră profesionale? A meritat?

C.U.: Am optat pentru Facultatea de Filologie după dubii bine subliniate. Nu țineam să devin intelectual, citisem **Umanismul marxist** al lui Garaudy și ajunseseam la concluzia că intelectualul e un alienat: doar muncitorul beneficiază de o justă percepție a lumii și a adevărilor ei. Doar el cunoaște nemijlocit, intelectualul e intermediat. Mi-a trebuit un efort de voință să accept „să dau la Facultate”. În rest, totul se așază la răscrucea întâmplărilor pe care, probabil, le voi povesti altădată.

Mă întrebați dacă „a meritat”. Fără îndoială că a meritat, fiindcă, dacă e să privim cu atenție lucrurile, nici nu sunt bun de altceva. Nu sunt ordonat, nu sunt rezistent, nu trăiesc disciplina pe care ar reclama-o alte profesii. Nu am intransigențe, fermitatea, duritatea, harisma inșilor din domeniile eficienței. Sunt un om al ficțiunilor, cred în lumile desenate de oamenii de talent.

R.Ș.: Spuneți, în „A muri...”, că la vârsta de 25 de ani erați bătrân. Care au fost întâmplările sau personajele acelei vârste care v-au obosit?

C.U.: Vorba ieșea într-o discuție cu Franyó : el îmi spunea că sunt bătrân ca să mai învăț și chineză și tibetană. Și nu mai știu dacă **manciu**. Vedeți, o replică aproape asemănătoare există în **Tinerete fără bătrânețe** a lui Eliade: maestrul îi spune ucenicului că, pentru a deveni orientalist cu adevărat, trebuie să ai o memorie de mandarin. E grozav ceea ce reușește eroul, dar pentru a intra cu adevărat în lumea bună trebuie să ai calități... excepționale. Între mumiile, între Cărțile morților din Biblioteca lui Franyó nu-mi rămânea decât să constat că mi-a trecut vremea. Că am pierdut timpul, că am ratat devenirea. Ești bătrân atunci când **ți-a trecut timpul**, când ai ratat întâlnirea, când ești prea puțin pentru istoria care ți se deschide în față. Când nu faci față întâmplării. Sau întâmplarea ne copleșește. Nu știu dacă sunt personaje care te obosesc ca să devii bătrân. Bătrânețea nu-i doar o stare de oboseală, e una de neparticipare.

florina zaharia

(carne vie)

femeile își bronzază numele la carnea vie
a bărbaților țipătul își pune verigheta aspră
a gurii pe degetul tău în somn
coșmarul de mire
se plimbă la tropice luna de miere dormind în
carul mare într-o zi am văzut o literă violată
de doi.

(aptă fata asta)

într-o zi îmi voi lega genunchii cu scrisul gros
îmi voi face pielea fundiță la un metrușaptezecișisapte
bărbatul meu interior mă va da cadou pe-o literă
va lega toate cărțile cu carnea sărită de pe trup

ca să mă duci dimineața sub braț
îmi pun în păr poezia parfumată
îmi astup unghiile cu un ochi mare albastru și intru în ring

ei spun

aptă fata asta și buuunăăăăăăăă
de făcut litere

manifestrup

1. dansez pe masa cu dosare colorate cu
tot felul de poezioare șutate din genunchi prin sfârcurile nopții

degetele de la picioare urlând în ghetosele cu autografe
pe talpă

2. dantela de la a la zet exfoliată acum de pe sutienele de adolescentă șotronând
mașina de scris

3. îmi țin prima menstruație în penarul albastru laolaltă cu versuri maidaneze fugărite pe strada principală

4. părul rezistă de câteva zile în coșul de rufe cu cronici albe și negre despre partea feminină a alfabetului căreia-i plăcea să se joace cu băieții de după ureche

5. încheieturile se strâmbă între ele foșnesc
fac tămbălău de la unul la altul din pântecul poetei s-a extras garderoba unei cărți

6. la nouăsprezece ani m-am boschetat într-un
băiat cu plete m-am dat cu inima lui pe tot
corpul

7. rochiile au somnul dulce sub masa de unde
se scurge un container lichid cu măruntaiele
pubertății.

(sforăiți)

am auzit eu când șușoteau pe la spate cum
au aprins lumânări mă comemorau la anunțuri
îmi așezam părul într-un delfin pus la uscat
domnul cu observații în plămâni își scarpină
ideile blue jeans pe omoplați pentru domnișoara
un moment de reculegere într-o partitură pentru
pian aha pielea ei foșnind pe gardul cu mănuși

sforăiți

stratul de răni intră ghemuit în veioză

(groapa gropara)

se făcea că în urma ei creșteau gropi o groapă i-a crescut chiar de la mâna dusă-ntre pulpe când a simțit în degete un kil de culori făcute lună pentru ea se făcea că intră în ea o groapă iar ea își face loc cu coatele pe buzele gropii.

locul din tine

sunt subțire mă hrănesc din saliva unui singur
bărbat însă mă las bătătorită pe dinăuntru de
amândoi
băr-ba-ții
eu știu să mi-i dirijez înapoi în cerneală
eu știu să-i număr să-i gospodăresc în pijamaua umedă și-n maieuțul albast-
de noapte
înlăuntru meu o mie de degete scriu un
singur caiet
când mama mi-a descoperit un
colorat și
a plâns și am mers împreună la doctor
sufeream de loculdintine.

(cealaltă f)

e frig dar eu umblu prin tine caldă și scriu un scris învelit în pleoape sunt tot mai vinovată boală mă poartă pe dinăuntru
mă gătește cu resturi de ceas.
într-o literă mare mă fardez îmi pun rochia de seară iar tu aduni oglinda mea
bătută la mașina de scris. e cald e frig
cealaltă f își mișcă versurile pe fundul umflat al hârtiei.

nu mai pleca aș auzi doliul strigând între buze seara îmi stă ca o lumânare tăiată
eu mai rup perdeaua cu prunci mamei îi
trimit scrisori cu șireturi albastre
mă vând unui timp cu păsări în păr în câte bucăți sparg ceasul din lună?

(Premiul Fundației „Alice Voinescu” și al Editurii „Prier” - Drobeta Tr. Severin)

ÎN AURA REALISMULUI MAGIC

de VASILE GEORGESCU

Dacă n-am fi știut despre Ghenadie Postolache că este poet cu volume publicate, citindu-i recenta carte de povestiri adunate sub titlul „Sezonul cerșetorilor” (Chișinău, Ed. Cartier, 1998, 140 p.) am fi spus: iată un prozator cu bogate zăcăminte poetice. Și chiar o spunem, chiar dacă preferăm ca prețuirea noastră să fie mult mai scurtă, și anume: iată un prozator, un nou prozator. La numai 34 de ani, autorul, care nu este un literat în sensul grijii excesive pentru polisarea frazei și a cuvântului, redebutează cu texte de proză, convins poate ca și noi că la ora actuală poezia se află pe un teren inflaționist, în timp ce proza originală este cam ocolită și bate pasul pe loc în jurul aceluiași nume consacrate în anii '70-'80. Încât vine o vreme când autorul își spune: decât un poet într-o multitudine, mai bine un prozator pe un teren aproape virgin, sau, chiar, decât un poet important și necitit, mai bine un prozator bun și citit ce face casă bună și cu poetul, ca în cazul lui Ghenadie Postolache. Cele 19 povestiri cuprinse în „Sezonul cerșetorilor” surprind atât prin virtuțile epice, reale, cât și prin scăderile de construcție și redactare. Meritele de invenție dar și căderile de tensiune învederează un scriitor veritabil, inspirat, cu bune lecturi, lipsit însă de rigoarea cerută de această străveche și peren reînnoită specie literară: povestirea. Ca și cum autorul s-ar grăbi să pună punct unor texte ce abia atunci ar fi putut să devină scăpărătoare și chiar captivante, ca și cum manuscrisele de început ar fi fost reduse nemilos la enigmatice schițe, schelete uneori malformate din pricina unei gestații insuficiente. Cel mai important lucru pentru autor este înțelegerea faptului că proza de tip Stendhal-Balzac-Flaubert nu mai interesează un cititor trecut prin Faulkner sau L. Durrell. Că Cezar Petrescu de ex. interesează azi nu prin cronică, document sau etica personajelor, ci prin cote-ul senzațional, misterios, erotic și mai ales prin transgresarea realismului prin alt tip de comunicare, mult mai profund și adevărat, suprasenzorial. În această cheie modernă a realismului magic sunt concepute și scrise povestirile lui Ghenadie Postolache. Așa cum ne-am dat seama din povestirea cea mai lungă „Full house”, e vorba de o adevărată convertire la experiențe și exerciții spirituale de purificare și curățire a casei sufletului. Rod al unor ani de viață primejdioasă și tentații peste fire, exorcizate prin căință, pelerinaje și recul, povestirile din „Sezonul cerșetorilor” au alura unei terapii autoadministrate în chip imperios. Autorul a simțit nevoia să iasă dintr-un fel de marasm al istovirii prin lipsa motivațiilor, investindu-se cu puterea de a ispăși și se salva scriind și inventând povestiri, despărțindu-se de stări experiențe și personaje prihănite de real, promovându-le pe cele benigne,

innovatoare, făgăduind un tip de umanitate mai aproape de sacru, de eresul mitologic.

Autorul n-avea cum, încă de la prima carte de proză să ofere personaje memorabile și fulminante rezolvări epice. Și totuși scrisul lui Ghenadie Postolache are calitatea de a nu-și lăsa cititorul indiferent, intrigă și cucerește prin intuiție, insolit și creativitate și mai ales prin irupția iraționalului în tridimensionalitatea vieții cotidiene. O proză de climat și stări purgatoriale în care detaliile de timp și spațiu au prea puțină importanță. Există delir bine controlat, de ilustră stirpe suprarealistă și expresionistă, ce se însoțește mereu cu o combustie a scriiturii menită parcă să ardă partea blestemată a lumii, mântuindu-i frumusețea și idealitatea. Poematicul epatant alternează cu eliptica adnotare incisivă: „Rezervație de rouă, mănăstirea Hâncu, unde veniși după lungi lupte elitice să rememorezi tot ceea ce s-ar fi putut întâmpla. Părintele Petru, tânăr și deja departe, se lăsa rece în dimineața verii mucezind pe oftate, ostateci și vrăji. Miroso de urină și levănțică în lăcașul sfânt unde se doarme la podele. Alături de ofiticoși, pateuri umane, păstrând configurația tiparului, spasmodic religios, într-un fax cu grăsimi moarte sughițând în eter”.

Încă dominantă este senzația de amalgamare stilistică în aceeași sau de la o povestire la alta, căci alături de reliefuri de o clasică transparentă, sau de performanțe poetice incomparabile („cum o mai vedeam că se culcă pe pietre sub conifere, troienită de frunze și amestecuri înțesate de fiere”), întâlnim ezitări inexplicabile, confuzii de conjugare a verbului, expresii mult prea locale ieșite sau neintrate limba literară română: a năboi, s-au întâlnit pentru a-mi apărea tu, știi a face schi, știuse a simți, gătință, camerton, îi era pur și simplu în cot de el, a se porăi, eu răssem până-a mă gândi la ei, a scoate (pentru a spune, a vorbi n.n.), a se amnezia, ghemperul, taxi-maxi ș.a.). Covârșite de arborescența frazării, unele fragmente din „Full House”, când nu bat câmpii disertăției, au un aer artificial de colaj, în detrimentul clarității și impactului epic. Scăderi justificate, desigur, la un autor ce n-a pregetat să atace o nouă formă de expresie, care, iată, se dovedește mai plină de surprize și capcane, decât însăși majestatea sa poezia. În ceea ce ne privește, am semnalat aceste neajunsuri, tocmai fiindcă avem încredere în steaua de prozator a lui Ghenadie Postolache, în forța sa de a dematerializa lumea prin scris, în intuiția magică a adevărului artistic. Personajele sale fantastice au uneori aripi, au doruri și imbolduri suprafirești, deși vegetează în tran-tran-ul unui cotidian tern, absurd, eventual de ospiciu. Trecerea insesizabilă de la un detașat registru alb, convalescent la racordul magic este farmecul acestei cărți despre promiscuitatea

vieții și făgăduința luminii neamurgite. Artistul revoltat de fundătura propriilor exhibiții existențiale și erotice, are puterea misticilor de a-și reprezenta abjecția și spaima de moarte („M-seur restaurator”); reflexe din „Deșertul tătarilor” se resimt în „Areopag”, maestrul de echitație, dotat pe sub manta cu aripi, a revelația confruntării cu un inițiat-sfânt ascuns sub chipul copilului-elev; cuplul din „Sezonul cerșetorilor” oficiază într-o comuniune perfectă de tipul gândirii și experiențelor zen, a libertății dincolo de istorie, suferință sau glorie, în eternitatea iubirii nepământene.

Dacă înțelesul unor povestiri este de-a dreptul încifrat ermetic, frumusețea altora, ca de ex. „Slăbiciunea mamei” este dată de cheia realist-magică a compoziției: „Se făcea o zi stranie. Hărăneam peștișorii cu soră-mea. Făpturile mici ascuțite își dublau, își triplau imaginea în valurile bleu ceruite ale bazinului, fășnind de ici-colo și destrămându-se la fel de repede pe luciul teracotei. Parcă putrezea o gutuie deasupra-ne, dar era un miros plăcut, lipicios puțin. Apoi se stârni un vânt și se făcu frig. Vântul ridică fusta soră-mi și eu îi zisei zâmbind în continuarea unor vers: mă-mpin vântul la inest. Zâmbi fără a-mi acorda atenție și fără a-și rupe ochii de la apa învolburată din piscină. Apoi porni să plouă, o ploaie rece și singuratică. Nu mai văzurăm atâtea frunze rupte și-atâtea păclă înțesată de stropi. Și-apoi... Și-apoi veni nu Dumnezeu, ci toamna”. Gr toate simțurile în alertă, scriitorul posedă harul de a crea nuclee de vrajă stilistică. Și nu neapărat statice, descriptive, ci mai ales bazate pe stratageme epice insolite. Cum ar fi cea a băiatului din „Slalom și semn”, ce în contra bolii și morții, a destinului, își împlinește visul de a coborî pe schiuri „în aura lui scânteietoare din vârful muntelui”. Fără să-l fi urcat în vreun fel. Epuizarea în eroticism paroxistic, gen „Timur cel șchiop” procură o beatitudine comparabilă cu extazul călugărului zen? Nu, pare a sugera autorul, mai ales cu o parteneră telurică și fără mister ca Roxi: toxicitatea unui cuplu survine ori de câte ori bărbatul nu a revelația ființei ursite prin obsesie de tip paranormal. Tot prin mijloace suprafirești trăiește și acționează Max Vintilă, protagonistul din „Full House”, un posibil alter-ego al autorului. Aventuroasă și aproape autobiografică, mai „actuală” prin detalii și aluzii la un complicat cerc de afaceriști și afaceri oneroase în care este înghițit volens-nolens și eroul, lunga povestire baleiază „viața în regim de savană interlopă de la Chișinău” dar și rocambolești episoade cu jucători de hazard, criminali plătiți și femei misterioase. Fapt e că până la urmă Max reușește să pună mâna pe diamantul mult disputat și să-l monteze în vârful lăncii Sf. Gheorghe din vitraliul bisericii. Este prețul plătit în schimbul despărțirii de aventură, de haosul unor relații aberante, purtătoare de vid existențial. Este triumful credinței și al artei, al adevăratei comuniuni. Cu o puternică vocație fantastică, volumul de povestiri semnate de Ghenadie Postolache, aflat în căutarea pietrelor prețioase ale miracolului („Cerulelor”), anunță un prozator de zile mari atât pentru Chișinău cât și pentru București. Un artist ce n-are voie să se piardă, de vreme ce are harul și forța plastică de a transfigura în consens cu adevărul tare, unic, irespirabil, aflat dincolo de aparențele deznădăjduite ale acestei lumi.

ELOGIU UNEI ARTISTE

de SILVIAN GEORGESCU

ată cum aprecia un critic muzical din Dijon - Franța calitățile interpretative ale compatriotei noastre: „Vocea sa derulează în timpul cântului toată splendoarea timbrului și nuanțele ei. Este una din cele mai mari cântărețe...”. Într-adevăr, reputata noastră artistă lirică, care ne-a produs atâtea momente de încântare pe scena Operei Naționale din București, avea să cucerească și publicul de peste hotare în memorabilele sale turnee, pe marile scene ale teatrelor muzicale din Franța, Belgia, Rusia, Lituania, Letonia, Estonia, Italia, Spania ș.a. Vocea sa de soprană de coloratură, de o suplețe și o remarcabilă strălucire, virtuozitatea în registrul acut și o perfectă impostafie, inteligența sa nativă de a realiza cele mai diferite roluri, jocul de scenă bine studiat au impus-o în elita interpretilor vocali ai țării.

Cariera artistică a studentei Magda Ianculescu a început încă din anul 1952, când absolvă Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București, clasa reputatei noastre profesoare Vașianu Vrăbiescu, cea care avea să dea țării multe talente de valoare, afirmate și peste hotare. Angajată prin concurs la Opera Română din București, tânăra cântăreață, în pofida unor probleme grave politice, își afirmă, cu toate acestea, realele sale calități artistice, fiind distribuită în roluri principale de mare dificultate și răspundere, unde își etalează remarcabilele sale

însușiri vocale și expresive.

Memorabile rămân pentru toți iubitorii de operă rolurile: Rosinci din *Bărbierul din Sevilla* de Rossini, *Lakmé* de Delibes (cu care își începe cariera solistică), apoi realizarea personajelor: Violeta din *Traviata*, Gilda din *Rigoletto*, *Aida*, Desdemona din *Othello* (toate din operele lui Verdi), Mimi și Musetta din *Boema* de Puccini, Margareta din *Faust* de Gounod, Neda din *Paiațe* de Leoncavallo, *Lucia di Lamermoor* de Donizetti și multe alte creații. De asemenea, de mare succes s-au bucurat recitalurile de muzică vocală, înregistrările la Radio și Televiziune, participarea la anumite spectacole. Pe scenele din străinătate a cântat în compania multor celebri cântăreți. A. Pichon, critic muzical din Lyon, în 1968 consemna într-un ziar: „Două mari voci, aceea a lui Tito Gobbi și a Magdei Ianculescu, doi mari artiști”.

Paralel cu activitatea solistică, Magda Ianculescu a funcționat între anii 1982-1987 ca profesoară de canto la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București, dând vieții noastre muzicale câțiva cântăreți de mare talent, afirmați și apreciați și peste hotare.

Cinstind memoria mării noastre cântărețe, plecată prea timpuriu dintre noi, a fost luată inițiativa organizării, începând din anul 1997, a Concursului Național de canto feminin „Magda Ianculescu”. Cea de a doua ediție, ținută anul

acesta și-a extins sfera la concurs internațional, prin participarea și a unor concurenți din străinătate. Cu acest prilej a avut loc un reușit concert susținut de trei foști studenți ai Magdei Ianculescu: Mariana Cioromila (Berlin), Roxana Incontera (Dresda) și concurentul distins recu Premiul I, Mircea Mihalache (angajat Viena). Ei au fost acompaniați de Orchestra Operei Naționale din București, dirijată de Cornel Trăilescu.

Prin tot ce a dăruit, muzicii noastre de operă, minunatul talent și nobila sa ființă, Magda Ianculescu și-a înscris numele în galeria marii interpreți lirici români.

teatru

În agenda primului festival de teatru din această primăvară/vară, cel de la Piatra Neamț, am găsit o declarație tranșantă (după foarte multe luni de uimitoare, incredibilă tăcere) a ministrului Culturii, Ion Caramitru: „În măsura în care toate elementele vor fi dublate de sprijinul administrației locale, al sponsorilor din zonă, festivalul nemțean va avea cu siguranță viață lungă”. Avertisment hotărât? O absolvire a rolului de administrator al subvențiilor pe care l-a avut ministerul? Vom vedea. Sper doar că declarația nu a apărut ca răspuns la disperarea cu care directori, administratori, organizatori de festivaluri, serbări omagiale și aniversări neștiute mișună pe culoarele cu însemne staliniste ale Ministerului Culturii. Aici este și rezultanta faptului că ministerul nu se poate decide să finanțeze proiecte culturale selecționate prin licitație.

Declarația de la Piatra Neamț merită să fie respectată și luată în seamă. Odată pentru a minimaliza rolul de casier al ministrului, dar mai ales pentru că Festivalul de la Piatra Neamț este din ce în ce mai pronunțat, cel mai sănătos eveniment cultural al județului. Paisprezece veri cu festival în 40 de ani de când există Teatrul Tineretului la Piatra Neamț. Nimeni nu poate șterge sau anula istoria Teatrului Tineretului, decât ignoranța. Mă și întreb de ce istoricii de teatru care au fost contemporani cu „fenomenul Piatra Neamț” nu sunt pregătiți să transmită farmecul acestui fenomen.

În 1998, la Piatra Neamț, festivalul este din nou deschis tinerilor, acum când toată lumea alargă după celebrități, ca să rupă gura târgului. Dar și tinerii pot rupe gura târgului, sunt nonconformiști, unii sunt foarte curajoși,

TIMPUL TINERILOR

de REMUS ANDREI ION

alții își dau seama că trebuie să se instruiască și să se antreneze mai mult, mult mai mult decât le permite școala etc.

Directorii festivalului, Corneliu Dan Borcia și Victor Scoradeț, și-au structurat programul pe trei secțiuni: focus - spațiul cultural german, alte spectacole profesioniste și spectacole care nu intră în concurs. Fiind în sala de spectacole, vezi mai mult tineri pe scenă, regizorii sunt și ei de multe ori tineri... Au fost invitate spectacolele studențești: **Omoară-l pe aproapele tău!** al clasei Dem Rădulescu - George Ivașcu din București, aplaudat strașnic chiar la matineu, **Arlechino în oglindă** al clujenilor pregătiți de Miriam Cuiub și Mona Chirilă, și Noua Universitate Bulgară din Sofia cu **Lumini aprinse**. Regizorul Cătălin Vasiliu debutează cu trupa Teatrului din Galați pe textul lui Wolfgang Borchet **În fața ușii/Uși închise**, fiind admis pentru secțiunea „focus”. Vlad Massaci, după două eșecuri bucureștene, lansează un spectacol interesant cu **Ușa închisă**, piesa irlandezului J. Graham Reid (care se regăsește în volumul de teatru irlandez apărut la UNITEXT). **Copiii unui Dumnezeu mai mic** produs de Cristian Theodor Popescu la propria-i Companie 777, este succesul de casă al Teatrului Odeon din București. Beatrice, cu Claudiu Bleonț sunt în spațiul german cu **Cerșetorul** lui Reichardt

Johannes Sorge, jucat la Timișoara. Și putem prelungi performanțele tinerilor până la Dan Puric și Carmen Ungureanu (fie, pentru ultima dată) care umplu sala de aplauze în câteva minute, n-ai ce-i face! În zona performanței: **Decameron 650.**, Silviu Purcărete - Ilie Gheorghe, este o lecție. Plus Vlad Mugur, regizorul care i-a învățat pe actorii din Piatra Neamț cum să vorbească pe scenă în workshop-ul din care a rezultat spectacolul **Scandal cu publicul** după Peter Handke. Și mai mult: Hikaru Otsubo a dansat butho, Victor Scoradeț traduce teatru german, Marian Popescu conferențiază, poetul Doru Mareș debutează **Mimind orgasmul social**, Horațiu Mălăele regizează **Pălăria**, Tudor Gheorghe cântă la mandolină în blugi, elvețieni, ruși, polonezi, germani, unguri, dramaturgul Vlad Zografi în juriu... gata cu enumerarea!

Teatrul Tineretului din Piatra Neamț înseamnă ceva; tinerii au de lucru, se pot antrena, au spectatori, au de la cine învăța, trebuie să aibă sponsori, o merită, o merită Piatra Neamț. Când nu este festival, este **Prințul din lacrimă** de Radu Macrinici, sunt spectacolele lui Alexandru Dabija, Mihai Măniușiu, Vlad Mugur. Pentru tineri merită ca și ministrul Culturii să vină cu un sprijin ferm și constant, odată pentru totdeauna.

O ISTORIE A LITERATURII ROMÂNE ÎN IMAGINI

1) Alături de Alexandru George, câștigător al premiului „Opera Omnia”, la Festivalul „Tudor Arghezi”, se află col. Constantin Codita, comandantul poliției din Gorj, despre care se spune că ia bani de la mafioți și-i dă scriitorilor.

2) Poetul George Virgil Stoenescu, plasat strategic lângă pictorița Angela Pașca.

3) Poetul Nicolae Diaconu, inima festivalului „Tudor Arghezi”, prezintă participanții din afara județului gorjan.

4) Ana Blandiana, în vecinătatea poetei Silvia Opra, se întreține cu elevii de la liceul „Dante Aligheri”.

5) Fănuș Neagu obține în 1979 un nou premiu. În apropierea lui se află Alexandru Andrițoiu, George Macovescu, Șerban Cioculescu, Marin Sorescu și alții.

